

Sosiaali- ja terveyslautakunta 26.05.2021 § 48

§ 48

Sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksut 1.7.2021 lähtien

Valmistelijat / lisätiedot:
Jansson Hermanni

etunimi.sukunimi@espoo.fi
Vaihde 09 816 21

Päätösehdotus

Perusturvajohtaja Svahn Sanna

Sosiaali- ja terveyslautakunta esittää kaupunginhallitukselle, että kaupunginhallitus hyväksyy seuraavat sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksut 1.7.2021 lukien liitteen mukaisesti seuraavasti:

1. Asiakasmaksulain 7 c §:n mukaisen pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksuna peritään 85 prosenttia asiakkaan ennakonpidätyksen ja ennakonkannon jälkeisistä nettotuloista. Käyttövaraksi jätetään pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja perhehoidossa vähintään 164 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa vähintään 110 euroa kuukaudessa. Maksun perusteena olevista tuloista tehdään asiakasmaksulain mukaiset vähennykset ja lisäksi tuloista vähennetään edunvalvonnan aloittamisesta aiheutuvista kuluista johtuva 200 euron kertaussumma ja maistraatin tilintarkastusmaksu sekä ulosmittaus, jos sen huomiotta jättämisen vuoksi syntyisi ulosmitattavaa asiakasmaksuvelkaa.
2. Asiakasmaksulain 10 e §:n mukaisen jatkuvan ja säännöllisen kotihoidon ja pitkäaikaisen asumispalvelun asiakasmaksut määräytyvät liitteen 1 mukaisen maksutaulukon mukaisesti.
3. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen pitkäaikaisen asumispalvelun ateriamaksuna peritään 247 euroa kuukaudessa.
4. Vammaispalvelujen ateriamaksuina peritään lounaasta ja päivällisestä 4,30 euroa ja aamupalasta, välipalasta ja iltapalasta 1,05 euroa
5. Perhehoidossa olevilta erityishuollon asiakkailta peritään ylläpitomaksu vastaavin perustein, kuin asumisyksiköissä asuvilta. Lisäksi maksu peritään palveluun sisältyvistä aterioista vammaispalvelujen ateriahinnaston mukaisesti käytön mukaan.
6. Vanhustenpalveluissa järjestettävän tehostetun palveluasumisen lyhytaikaishoidon asiakasmaksuna peritään 26 euroa/hoitopäivä.
7. Käyttämättä jätetystä ajasta peritään 50,80 euroa 18-vuotta täyttäneiltä terveyskeskuksen lääkärin, suun ja hampaiden tutkimuksen ja hoidon, erikoissairaanhoidon avohoidon tai kalliin kuvantamistutkimuksen vastaanottoajasta.

Käsittely

Värmälä Lehtosen kannattamana teki seuraavan lisäysehdotuksen:
”Lisäksi lautakunta esittää, että hammashoidon maksut lisätään niihin maksuihin, joihin sovelletaan asiakasmaksulain 11§:n mukaista asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä.”

Riihimäki Mustakallion ja Värmälän kannattamana teki seuraavan ehdotuksen:

”Lautakunnalle tuodaan selvitys, miten laskennalliset metsätulot huomioidaan asiakasmaksuja määriteltäessä ja miten se vaikuttaa asiakasmaksujen määrittämiseen.”

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko Värmälän ehdotus yksimielisesti hyväksyä. Koska ehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi sosiaali- ja terveyslautakunnan hyväksyneen sen.

Tämän jälkeen puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko Riihimäen ehdotus yksimielisesti hyväksyä. Koska ehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi sosiaali- ja terveyslautakunnan hyväksyneen sen.

Päätös

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Sosiaali- ja terveyslautakunta esittää kaupunginhallitukselle, että kaupunginhallitus hyväksyy seuraavat sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksut 1.7.2021 lukien liitteen mukaisesti seuraavasti:

1. Asiakasmaksulain 7 c §:n mukaisen pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksuna peritään 85 prosenttia asiakkaan ennakonpidätyksen ja ennakonkannon jälkeisistä nettotuloista. Käyttövaraksi jätetään pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja perhehoidossa vähintään 164 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa vähintään 110 euroa kuukaudessa. Maksun perusteena olevista tuloista tehdään asiakasmaksulain mukaiset vähennykset ja lisäksi tuloista vähennetään edunvalvonnan aloittamisesta aiheutuvista kuluista johtuva 200 euron kertausmaksu ja maistraatin tilintarkastusmaksu sekä ulosmittaus, jos sen huomiotta jättämisen vuoksi syntyisi ulosmitattavaa asiakasmaksuvelkaa.
2. Asiakasmaksulain 10 e §:n mukaisen jatkuvan ja säännöllisen kotihoidon ja pitkäaikaisen asumispalvelun asiakasmaksut määräytyvät liitteen 1 mukaisen maksutaulukon mukaisesti.
3. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen pitkäaikaisen asumispalvelun ateriamaksuna peritään 247 euroa kuukaudessa.
4. Vammaispalvelujen ateriamaksuina peritään lounaasta ja päivällisestä 4,30 euroa ja aamupalasta, välipalasta ja iltapalasta 1,05 euroa
5. Perhehoidossa olevilta erityishuollon asiakkailta peritään ylläpitomaksu vastaavin perustein, kuin asumisyksiköissä asuvilta. Lisäksi maksu peritään palveluun sisältyvistä aterioista vammaispalvelujen ateriahinnaston mukaisesti käytön mukaan.
6. Vanhustenpalveluissa järjestettävän tehostetun palveluasumisen lyhytaikaishoidon asiakasmaksuna peritään 26 euroa/hoitopäivä.

7. Käyttämättä jätetystä ajasta peritään 50,80 euroa 18-vuotta täyttäneiltä terveyskeskuksen lääkärin, suun ja hampaiden tutkimuksen ja hoidon, erikoissairaanhoidon avohoidon tai kalliin kuvantamistutkimuksen vastaanottoajasta.

Lisäksi lautakunta esittää, että hammashoidon maksut lisätään niihin maksuihin, joihin sovelletaan asiakasmaksulain 11§:n mukaista asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä.

Lautakunnalle tuodaan selvitys, miten laskennalliset metsätulot huomioidaan asiakasmaksuja määriteltäessä ja miten se vaikuttaa asiakasmaksujen määrittämiseen.

Selostus

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja sääntelevät laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992), (jäljempänä asiakasmaksulaki ja asiakasmaksuasetus).

Asiakasmaksulain 1 §:n mukaan kunnallisista sosiaali- ja terveystalouksista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä, jollei lailla toisin säädetä. Maksu voidaan periä henkilön maksukyvyyn mukaan. Asiakasmaksulain 2 §:n mukaan palvelusta perittävä maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen. Maksujen enimmäismääristä säädetään asiakasmaksulaissa ja -asetuksessa.

Lainsäädäntö ei määrittele kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja. Laissa on kuitenkin määritelty palveluja, joista maksua ei saa periä. Kunta voi päättää periä asiakasmaksut lain määrittelemien reunaehtojen puitteissa. Maksut voidaan periä lain määrittämällä tasolla tai tätä pienempinä. Kunta voi päättää myös palvelun maksuttomuudesta.

Asiakasmaksulain uudistus

Asiakasmaksulakia ja sitä täydentävää asetusta on muutettu siten, että kuntia koskevat lainsäädännön muutokset tulevat voimaan vaiheittain 1.7.2021 ja 1.1.2022. Lakimuutos on asiakasmaksulainsäädännön osittaisuudistus ja lainsäädännön kokonaisuudistus on tavoitteena toteuttaa vielä pääministeri Marinin hallituskauden aikana. Esimerkiksi maksuttomia sosiaalipalveluita koskevaan lain säännökseen ei ole tehty muutoksia. Ennallaan ovat myös lain yleisperiaatteet. Kunta voi jatkossakin periä maksuja sosiaali- ja terveystalouksista, jos niitä ei ole erikseen säädetty maksuttomiksi. Espoossa perittyjen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen tulee olla 1.7.2021 lukien muuttuneen lainsäädännön mukaisia.

Lainsäädäntöön tehdyillä muutoksilla on pyritty edistämään terveyden tasa-arvoa ja hoidon saatavuutta. Asiakasmaksulain muutoksilla laajennetaan eräiltä osin terveystalouksien maksuttomuutta ja kohtuullistetaan maksuja. Myös maksukaton soveltamisalaan lasketaan 1.1.2022 lähtien enemmän palveluja kuten suun terveydenhuollon toimenpidemaksut ja tilapäisen kotisairaanhoidon maksut.

Keskeisenä muutoksena laki sisältää 1.7.2021 lukien pitkäaikaisen sosiaalihuoltolain mukaisen asumispalvelun maksut. Niin sanotun

tavallisen palveluasumisen maksut määräytyvät jatkossa samaan tapaan kuin jatkuvan ja säännöllisen kotiin vietävän palvelun maksut. Tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon maksut määräytyvät eräin poikkeuksin samaan tapaan kuin pitkäaikaisen laitoshoidon maksut. Pitkäaikaisen laitoshoidon maksuista on säädetty lailla jo aiemmin.

Jatkuvan ja säännöllisen kotiin vietävän palvelun maksut on uudistuksessa nostettu asiakasmaksuasetuksesta lain tasolle ja palveluista perittävän maksun enimmäismaksuprosentit on määritelty aiempaa tarkemmin palveluntuntien mukaan.

Lainsäädäntöä on lisäksi täsmennetty päätösten ja laskutuksen sisältövaatimuksilla. Myös muutoksenhakua koskeva sääntely on täsmennytyt ja jatkossa niin sanottuja tasasuuruksia maksuja koskeviin laskuihin on lisättävä oikaisuvaatimusohje. Uudistunut lainsäädäntö korostaa myös asiakasmaksujen alentamisen ensisijaisuutta toimeentulotukeen nähden.

Asiakasmaksulainsäädännön muutos edellyttää muutoksia Espoon kaupunginhallituksen vahvistamiin sosiaali- ja terveystoimen perimiin asiakasmaksuihin. Asiakasmaksulain osittaisuudistuksen toimeenpanon valmistelua on toteutettu keväällä 2021 sosiaali- ja terveystoimen esikunnan ja tulosyksiköiden yhteistyönä. Lakimuutokseen valmistautumisessa on tehty yhteistyötä muiden pääkaupunkiseudun kuntien sekä valtakunnallisen verkoston kanssa. Kokonaisuudesta on pyydetty lausunnot vanhus- ja vammaisneuvostoilta. Nyt käsiteltävä esitys sisältää keskeisimmät Espoon asiakasmaksuihin lakimuutoksen vuoksi tehtävät muutokset sekä joitakin pienimuotoisia maksujen muutoksia. Maksukattoa koskevat lainsäädännön muutokset tulevat voimaan 1.1.2022 ja tämän kokonaisuuden osalta valmistelua jatketaan.

Pitkäaikainen tehostettu palveluasuminen, pitkäaikainen perhehoito ja pitkäaikainen laitoshoido

Asiakasmaksulaki ei ole aiemmin määritellyt pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksuista. Näissä palveluissa perittyjen asiakasmaksujen perusteet on määritelty kuntatasoisesti. Espoossa pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksuna on peritty 85 prosenttia asiakkaan nettotuloista. Vähimmäiskäyttövaraksi asiakkaille on jäänyt vähintään 257,07 euroa kuukaudessa (2021). Asiakkaan maksaman vuokran määrä on vähennetty maksettavasta asiakasmaksusta.

Pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksut ovat sisältyneet asiakasmaksulakiin jo aiemmin. Lakimuutos yhdenmukaistaa maksujen määräämisen perusteita ja selkeyttää sääntelyn nykytilannetta. Kuntien välillä erot asiakasmaksujen perusteissa vähenevät.

Asiakasmaksulain 1.7.2021 voimaan tulevan 7 c §:n mukaan pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta voidaan periä kuukausimaksu, joka on enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty lain 10 c ja 10 d §:ssä säädetty vähennykset. Jos asiakas on ennen palvelun alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitossa ja hänen tulonsa ovat suuremmat kuin puolison tulot, maksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. Tällöin maksu saa olla enintään 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista. Säännöksen mukaan kunnan on huolehdittava, että asiakkaan

henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaalle vähintään 164 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalle vähintään 110 euroa kuukaudessa. Euromäärät tarkistetaan joka toinen vuosi työeläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Seuraavat indeksitarkistuksen mukaiset euromäärät tulevat voimaan 1.1.2022.

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksun perusteena olevista tuloista säädetään asiakasmaksulain 10 b §:ssä. Kuukausituloina otetaan huomioon asiakkaan jatkuvat tai vuosittain toistuvasti saadut tulot ennakonpidätyksen ja ennakonkannon jälkeen tulonhankkimisesta aiheutuneilla kustannuksilla vähennettynä ja verosta vapaat tulot sekä laskennallinen metsätulo. Jos maksu määräytyy asiakkaan ja tämän puolison yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella, kuukausitulona otetaan lisäksi huomioon puolison vastaavat tulot. Tulona ei oteta huomioon verovapaita sosiaalietuuksia lukuun ottamatta vammaistukea ja eläkettä saavan hoitotukea. Eläkettä saavan hoitotuen osana maksettavaa veteraanilisää ei oteta tulona huomioon. Tulona ei oteta huomioon myöskään lapsen elatusapua. Jatkuvat tai vuosittain toistuvasti saadut apurahat ja tunnustuspalkinto otetaan tuloina huomioon siltä osin kuin ne säädetään veronalaisiksi. Jos asiakkaan tai hänen puolisonsa tulot vaihtelevat, kuukausitulona otetaan huomioon viimeksi kuluneiden 12 kuukauden keskimääräinen kuukausitulo.

Pitkäaikaisen tehostetun asumispalvelun, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaan tuloista tehtävistä vähennyksistä säädetään asiakasmaksulain 10 c §:ssä. Säännöksen mukaiset vähennykset tehdään asiakkaan kuukausituloista. Vähennyksinä huomioidaan myös asiakkaan todellisia asumismenot ennen pitkäaikaiseen tehostettuun palveluasumiseen, pitkäaikaiseen perhehoitoon tai pitkäaikaiseen laitoshoittoon siirtymistä laissa tarkemmin määritellyllä tavalla.

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon osalta tuloista tehtävistä erityisistä vähennyksistä säädetään asiakasmaksulain 10 d §:ssä. Kunnan on maksun suuruudesta päättäessään vähennettävä tuloista kohtuulliset asumismenot, jotka pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta aiheutuu. Käytännössä asiakkaan tuloista vähennetään hänen asumispalveluyksikköön maksamansa vuokra. Asumismenoista vähennetään valtion varoista maksettava asumistuki. Asumismenojen lisäksi tuloista vähennetään terveydenhuollon ammattihenkilön määräämien lääkkeiden, kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden kustannukset, joihin asiakas on oikeutettu saamaan korvausta sairausvakuutuslain nojalla. Lääkekustannukset vähennetään asiakkaan tai hänen edustajansa antaman selvityksen perusteella maksun määräämisen perusteena olevista tuloista asiakkaalle aiheutuvien lääkekustannusten mukaan, kuitenkin enintään sairausvakuutuslain vuosiomavastuun suuruisena. Muiden kuin sairausvakuutuslain mukaan korvattavien lääkkeiden, kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden kustannukset vähennetään asiakkaan tai hänen edustajansa hakemuksesta siltä osin kuin lääkemääräyksen tehnyt terveydenhuollon ammattihenkilö on arvioinut ne terveydelle tarpeellisiksi. Lääkekulujen vähentäminen koskee myös pitkäaikaisesta perhehoidosta perittävää maksua.

Aiemmin lääkekuluja tai vuokraa ei ole vähennetty asiakkaan tuloista. Vuokran määrä on huomioitu asiakasmaksun määrää alentavana menona.

Lääkekulut asiakkaan on tullut kattaa asiakasmaksun ja vuokran jälkeen käyttöön jäävällä vähimmäiskäyttövaralla. Lääkekustannusten vähentäminen asiakkaan tuloista 1.7.2021 lähtien turvaa asiakkaan kyvyn maksaa hänelle määrättyt lääkkeet. Vuosiomavastuun määrä on vuonna 2021 yhteensä 579,78 euroa. Tämä tarkoittaa enintään 48,32 euron lääkekulun huomioimista kuukaudessa. Näiden menojen lisäksi asiakkaan ilmoituksen mukaan tuloista tehtävänä vähennyksenä huomioidaan terveydelle tarpeellisia lääkkeitä ja voiteita.

Espoossa on pitkäaikaisessa tehostetussa asumispalvelussa ja yhteensä noin 1400 asiakasta ja pitkäaikaisessa perhehoidossa yhteensä noin 20 asiakasta. Pitkäaikaisen tehostetun asumispalvelun ja pitkäaikaisen perhehoidon maksujen perustuminen 1.7.2021 lukien suoraan laissa säädettyihin perusteisiin edellyttää näiden palvelujen asiakkaiden maksupäätösten muuttamista ja vähennysten huomioimista palvelun asiakkaan tuloissa aiempaa täsmällisemmin.

Nykytilanteeseen nähden asiakasmaksujen perustuminen suoraan lakiin selkeyttää asiakasmaksujen määräämisen perustetta. Palveluita käyttävien asiakkaiden kannalta muutos tarkoittaa muutosta vähimmäiskäyttövarassa. Asiakaan käyttöön vuokran ja asiakasmaksujen jälkeen jäävään rahamäärään vaikuttavat kuitenkin lääkkeitä tehtävät vähennykset. Aiemmasta poiketen palvelun asiakkaan vähimmäiskäyttövaralla ei ole tarkoitus kattaa lääkemenoja. Lääkemenot huomioidaan erillisenä tuloista tehtävänä vähennyksenä. Muut tarpeelliseksi katsotut lääkemenot huomioidaan myös tuloista tehtävänä vähennyksenä. Asiakasmaksujen osalta käytössä olevien tietojen perusteella muutoksen voi arvioida nostavan asiakkaan maksettavaksi tulevia asiakasmaksuja keskimäärin n. 6,5 prosenttia vanhusten palveluissa ja 2 prosenttia mielenterveys- ja päihdepalveluissa.

Uudistunut asiakasmaksulaki ei tunne maistraatin tilintarkastusmaksun vähentämistä asiakkaan kuukausituloista. Espoossa vakiintuneen käytännön mukaan kuitenkin tarkoituksenmukaisena ratkaisuna voi pitää, että jatkossakin tilintarkastusmaksu vähennetään asiakkaan tuloista. Kyse on asiakkaan maksettavaksi tosiasiasa tulevasta kustannuksesta. Niin ikään Espoon maksuperusteiden mukaan asiakkaiden tuloista on vähennetty edunvalvonnan aloittamisesta aiheutuvista kuluista johtuva 200 euron kertasumma. Myös tämän kulun huomioimista jatkossa voi pitää tarkoituksenmukaisena, vaikka muuttunut asiakasmaksulaki ei tällaista menoa yksityiskohtaisesti määrittele. Uudistunut asiakasmaksulaki ei tunne vähennyksenä ulosmittauksen huomioimista. Espoossa vakiintuneen käytännön mukaan ulosmittaus on otettu tuloista tehtävänä vähennyksenä huomioon, jos ulosmittauksen huomiotta jättämisen vuoksi asiakkaalle syntyisi ulosmitattavaa asiakasmaksuvelkaa. Myös tämä vähennys on käytännössä perusteltu, vaikka laki ei vähennystä erikseen tunne.

Jatkuva ja säännöllinen kotona annettava palvelu

Jatkuvaa ja säännöllistä kotona annettavaa palvelua toteutetaan Espoossa vanhustenpalvelujen kotihoidossa ja perhe- ja sosiaalipalvelujen lapsiperheiden kotipalvelussa. Jatkuvan ja säännöllisen kotihoidon piirissä on Espoossa noin 1500 asiakasta ja säännöllisen lapsiperheiden kotipalvelun piirissä alle 15 perhettä. Asiakasmaksulain 10 e §:n mukaan 1.7.2021 lukien kunta saa periä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta kuukausimaksun, joka määräytyy palvelupäätökseen kirjattujen palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukyvyn ja perheen koon mukaan. Maksuun ei sisälly asumiskustannuksia. Jos palvelutuntien määrä

vaihtelee kuukausittain, maksua määrätessä saadaan käyttää maksuprosenttia, joka vastaa palvelutuntien keskimääräistä määrää. Palvelutunnit huomioidaan kokonaisina tunteina siten, että osittaiset palvelutunnit pyöristetään lähimpään kokonaiseen tuntiin ja puolikkaat tunnit pyöristetään ylöspäin.

Asiakasmaksulain muutoksessa jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun asumispalvelun maksutaulukkoa on täsmennetty, tuntikohtaisia maksuluokkia lisätty ja taulukko on tuotu suoraan lain tasolle. Aiemmin kotona annettavien palvelujen asiakasmaksuista on säädetty asiakasmaksuasetuksen 3 §:ssä. Lakimuutoksen yhteydessä asetustasoinen sääntely on kumottu.

Espoossa käytössä oleva säännöllisen kotihoidon maksutaulukko voidaan pitää asiakasmaksulain muutoksen myötä pääasiassa ennallaan. Säännöllisen lapsiperheiden kotipalvelun maksutaulukko voidaan pitää ennallaan.

Lakiin määritellyt kotiin vietävien palvelujen maksuprosentit perheen koon mukaisen tulorajan ylittävistä tuloista ovat rajoja, joista kunnissa voidaan poiketa asiakkaan kannalta myönteisempään suuntaan. Kunnassa ei kuitenkaan voida määrätä laissa määriteltyä korkeampia maksuprosentteja tietyille palvelutunneille. Säännöllisen kotihoidon maksutaulukkoa on Espoossa muutettu lain edellyttämällä tavalla siten, että maksutaulukon mukaiset enimmäismaksuprosentit laskevat 5 – 10 palveluntuntia kuukaudessa saavilla asiakkailla kahden henkilön talouksissa enintään 8,75 prosenttiin tulorajan ylittävistä tuloista (ennen 9 %) ja 3 – 6 henkilön perheissä enintään 7,5 prosenttiin tulorajan ylittävistä tuloista (ennen 9 %). Kuukaudessa 11 – 20 tuntia palvelua saavien osalta maksuprosentti laskee lakimuutoksen vuoksi kolmen hengen talouksissa 13,5 prosenttiin perheen koon mukaisen tulorajan ylittävistä tuloista (ennen 14 %). Muutoksen voi arvioida olevan vähäinen.

Asiakasmaksulain 1.7.2021 voimaan tulevan 10 f §:n mukaan kunnan on otettava huomioon 10 e §:ssä tarkoitettuna kuukausitulona asiakkaan ja hänen puolisonsa jatkuvat tai vuosittain toistuvasti saadut veronalaiset ansio- ja pääomatulot ja verosta vapaat tulot tulonhankkimisesta aiheutuneilla kustannuksilla vähennettynä sekä 10 i §:ssä tarkoitettu laskennallinen metsätulo. Tuloista on tehtävä 10 g §:ssä säädetyt vähennykset. Veronalaisilla tuloilla tarkoitetaan asiakkaan bruttotuloja.

Veronalaisina tuloina voidaan ottaa huomioon viimeksi toimitetussa verotuksessa vahvistetut vastaavat veronalaiset tulot korotettuna niillä prosenttimäärillä, jotka Verohallinto antamissaan päätöksissä ennakonpidätyksen ja ennakonkannon laskentaperusteista määrää. Tulona ei oteta huomioon verovapaita sosiaalietuuksia lukuun ottamatta elatustukea ja eläkettä saavan hoitotukea. Eläkettä saavan hoitotuen osana maksettavaa veteraanilisää ei oteta tulona huomioon. Jatkuvat tai vuosittain toistuvasti saadut apurahat tai tunnustuspalkinto otetaan tulona huomioon siltä osin kuin ne säädetään veronalaiseksi. Jos tulot vaihtelevat, kuukausitulona otetaan huomioon viimeksi kuluneiden 12 kuukauden keskimääräinen kuukausitulo. Aiempaan nähden uusina tuloina otetaan kotiin vietävissä palveluissa huomioon 1.7.2021 lähtien opintoraha, lasten kotihoidontuki ja opintojen vuoksi suoritettavat apurahat.

Ennen kuin jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun tai pitkäaikaisen asumispalvelun maksu määrätään, henkilön kuukausitulosta on vähennettävä 10 c §:n 1 momentissa säädetyt menot. Näillä menoilla

tarkoitetaan esimerkiksi suoritettavaksi määrättyä elatusapua, tosiasiallisista perhesuhteista johtuvia muita vastaavia kustannuksia, pesänjakajan tai tuomioistuimen määräämää rahana suoritettavaa hyvitystä, kiinteistön luovutuksen yhteydessä pidätettyjä etuuksia ja edunvalvojan palkkio. Ennen pitkäaikaiseen asumispalveluun siirtymistä asiakkaan tuloista on lisäksi vähennettävä todelliset asumismenot.

Uudistunut lainsäädäntö mahdollistaa kotona annettavien palvelujen ja niistä perittävien tukipalvelujen merkittävän maksujen korottamisen tai tällä hetkellä käytössä olevien tuntiluokkien muuttamisen. Maksu voitaisiin asiakasmaksulain muutoksen myötä periä myös jokaiselta palvelutunnilta erillisen prosentin mukaisesti. Enimmillään laki voisi mahdollistaa asiakasmaksujen korottamisen siten, että maksut nousisivat, asiakkaan palvelutuntien mukaan, noin 28 prosenttia. Asiakasmaksujen merkittävä korottaminen voisi vaikuttaa kotona annettavien palvelujen käyttöön.

Pitkäaikainen asumispalvelu

Pitkäaikaista asumispalvelua koskeva sääntely on laissa kokonaan uutta. 1.7.2021 voimaan tulevan lakimuutoksen myötä pitkäaikaisessa tavallisessa palveluasumisessa olevien asiakkaiden asiakasmaksujen peruste muuttuu. Muutos koskee noin 160 mielenterveys- ja päihdepalvelujen palveluasumisen asiakasta. Espoon kaupunginhallituksen vahvistamien voimassa olevien pitkäaikaisen asumispalvelun maksuperusteiden mukaan mielenterveys- ja päihdepalveluiden pitkäaikaisen asumispalvelun asukkailta peritään maksu, joka on enintään 85% asiakkaan nettotuloista. Asiakasmaksun jälkeen asiakkaalle tulee jäädä käyttövara, joka on vuonna 2021 yhteensä 257,05 euroa kuukaudessa. Asiakkaiden maksama vuokra vähennetään maksettavan asiakasmaksun määrästä.

Lakimuutoksen myötä tavallisessa asumispalvelussa voidaan periä asiakasmaksu, joka määräytyy samaan tapaan kotiin vietävien palvelujen asiakasmaksun kanssa. Pitkäaikaisessa asumispalvelussa voidaan periä kuukausimaksu, joka määräytyy palvelupäätökseen kirjattujen palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukyvyyn ja perheen koon mukaan. Lakimuutos muuttaa keskeisellä tavalla tavallisen palveluasumisen asukkailta perittävän asiakasmaksun perusteita ja edellyttää tehostetusta palveluasumisesta erillisen pitkäaikaisen asumispalvelun maksujen perusteen vahvistamista.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisia asumispalveluja ovat tuettu asuminen, palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja, kuten hoiva- ja hoitopalveluja sekä ateriapalveluja. ehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Tehostetun palveluasumisen yksikössä henkilöstöä on paikalla ja palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti. Määritelmällisesti sekä tehostettu palveluasuminen että palveluasuminen ovat avohoitoa.

Asiakasmaksulain 10 h §:n mukaan kunta saa periä pitkäaikaisen asumispalvelun asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvistä tukipalveluina järjestettävistä tai asumispalveluun liittyvistä ateria-, vaatehuolto-, peseytymis-, siivous- ja turvapalveluista, osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävistä palveluista sekä muista vastaavista asumista tukevista palveluista. Espoon mielenterveys- ja

päihdepalveluissa järjestettävä palveluasuminen on kokonaisuus, joka sisältää asumisen ja siihen liittyvät palvelut sekä ateriapalvelut. Palveluun sisältyvät ateriat ovat olennainen osa asiakkaan palvelukokonaisuutta, ja palvelu sisältää kaikki vuorokauden aikana tarjottavat ateriat.

Mielenterveys- ja päihdepalveluiden palveluasumisen asiakkaiden keskimääräinen asiakasmaksu ennen lakimuutoksen voimaantuloa 1.7.2021 on noin 490 euroa kuukaudessa. Asiakkaille jää asiakasmaksun ja vuokran jälkeen Espoossa käytössä olevien maksuperusteiden mukainen käyttövara, joka on vähintään 257,07 euroa kuukaudessa. Asiakasmaksulain muutoksen myötä tavallisessa palveluasumisessa perittävä asiakasmaksu riippuu asiakassuunnitelmaan kirjattujen palvelutuntien määrästä, perheen koosta sekä käytettävästä maksutaulukosta. Asiakasmaksulaki mahdollistaa 1.7.2021 lukien tavallisen asumispalvelun asiakasmaksuna perittäväksi enintään 35 prosenttia perheen koon mukaisen tuloajan ylittävistä tuloista. Tämän lisäksi asiakkaalta voidaan periä erillinen maksu asiakasmaksulain 10 h §:n mukaisista tukipalveluista tai asumispalveluun liittyvistä palveluista.

Käytössä olevien tietojen perusteella on arvioitavissa, että tavallisen palveluasumisen asiakasmaksut laskevat ilman erillistä ateriamaksua keskimäärin hieman yli 300 euroa. Koska maksu peritään 1.7.2021 lukien bruttotuloista, vaikutuksia kaikkien asiakkaiden maksuihin ei ole mahdollista kattavasti arvioida. Koska ateriapalvelu on keskeinen osa mielenterveys- ja päihdepalvelujen palveluasumista ja asiakasmaksut laskevat lakimuutoksen vuoksi, tarkoituksenmukaisena voidaan pitää ratkaisua, että asumispalveluiden asiakasmaksun lisäksi peritään mielenterveys- ja päihdepalveluiden asumispalveluissa erillinen asiakasmaksulain mahdollistama ateriamaksu. Palvelukokonaisuus huomioiden tarkoituksenmukaisena voi pitää ratkaisua periä aterioista kiinteä kuukausimaksu.

Asiakkaiden asiakasmaksujen muutoksesta saatavilla olevien tietojen perusteella tarkoituksenmukaisena voi pitää 247 euron kuukausittaisen ateriamaksun perimistä. Euromääräisesti summa vastaa seuraavaan täyteen euroon pyöristettyä perustoimeentulotuen perusosan määrää (2021), jolla henkilön arvioidaan kuukaudessa pystyvän kattamaan kaikki ateriansa. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen asumispalvelu sisältää asiakkaan kaikki päivittäiset ateriat. Asiakasmaksujen ja vuokran jälkeen asiakkaille kuukausittain käyttöön jäävä summa kasvaa. Pienellä osalla asiakkaista siirtyminen nettotuloperusteisesta asiakasmaksusta bruttotuloperusteiseen maksuun voi tarkoittaa käyttöön jäävien tulojen vähenemistä. Asiakasmaksulain 11 § kuitenkin edellyttää kuntaa alentamaan tai jättämään sosiaalihuollon asiakasmaksun perimättä siltä osin, kuin maksun periminen voisi vaarantaa henkilön toimeentulon tai elatusvelvollisuuden. Helsingissä mielenterveys- ja päihdepalvelujen asumispalvelun kaikki ateriat sisältävästä palvelusta peritään 421,4 euron kuukausimaksua. Vastaavan suuruisen maksun periminen Espoossa voisi kuitenkin tarkoittaa asiakasmaksujen yhteissumman merkittävää nousua valtaosalla palvelun asiakkaista.

Vammaispalvelujen ateriamaksut

Vammaisten palveluissa peritään ateriamaksuja päivä- ja työtoiminnassa sekä erityishuolto-ohjelman mukaisessa ja vammaispalvelulain mukaisesti järjestettävässä tehostetussa palveluasumisessa. Joissain tapauksissa ateriamaksuja peritään myös tuetussa asumisessa asiakkaan käyttäessä ateriapalvelua.

Ateriamaksu peritään vammaispalveluissa käytön mukaan. Ateriamaksua sovelletaan silloin, kun ruokahuolto toteutetaan osana palvelua eivätkä ateriat sisälly muuten palvelumaksuun tai muuhun asiakasmaksuun. Ateriamaksuina peritään aamupalasta tai välipalasta tai iltapalasta 1,00 euroa/ateria sekä lounaasta tai päivällisestä 4,10 euroa/ateria. Vammaispalveluissa perittyjä ateriamaksuja ei ole korotettu useisiin vuosiin.

Vanhuspalveluissa ateriamaksuja peritään tuetussa senioriasumisessa. Ateriahintoina peritään aamupuuron, aamu- ja iltapäiväkahvin ja iltapalan osalta 1,2 euroa/ateria, aamuateriasta 2,0 euroa/ateria, päivällisestä 5,10 euroa/ateria ja lounaasta 7,30 euroa/ateria.

Espoo Catering veloittaa toimittamistaan aterioista lounaasta ja päivällisestä 5,46 euroa/ateria. Espoo catering on korottanut ateriapalveluiden hintoja vuosina 2018 yhteensä 0,5 prosenttia ja vuonna 2019 3 prosenttia. Vuonna 2020 aterioiden hinnat ovat pysyneet ennallaan. Yksityisten palveluntuottajien toimittamista aterioista lounaan ja päivällisen osalta hinnan keskiarvo on noin 5,1 euroa/ateria ja aamiaisen, välipalan ja iltapalan osalta 3,6 euroa/ateria.

Käytössä olevien tietojen mukaan kaupungin omassa toiminnassa vuonna 2019 lounasta ja päivällistä koskevia ateriamaksuja perittiin yhteensä noin 790 000 euroa ja välipalasta tai iltapalasta perittyjä asiakasmaksuja yhteensä noin 150 000 euroa.

Verrattuna Espoon vanhuspalveluissa perittyihin ateriamaksuihin vammaispalveluiden ateriamaksut ovat matalammalla tasolla. Tarkoituksenmukaisena ei voi pitää ateriamaksujen suurta kertanostoa. Esitetään nostettavaksi vammaispalveluissa perittäviä ateriamaksuja 5 prosenttia 1.7.2021 lukien siten, että lounaan tai päivällisen hinta on jatkossa 4,30 euroa/ateria ja aamupalan, välipalan tai iltapalan hinta 1,05 euroa/ateria.

Vammaispalvelujen perhehoito

Vammaispalveluissa järjestetään kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaisena erityishuoltona perhehoitoa alle 20 henkilölle. Perhehoidosta 16 vuotta täyttäneeltä peritään asiakkaan tulojen mukainen kuukausimaksu. Yksinasuvan asiakkaan asiakasmaksu on 85 % asiakkaan nettokuukausituloista. Asiakkaan käyttöön jää kuukausittain käyttövara, joka on 15 % nettokuukausituloista, kuitenkin vähintään kulloinkin voimassa olevaa toimeentulotuen perusosaa vastaava määrä kuukaudessa, josta on vähennetty ruokaosuus (257,07 euroa 1.1.2021 alkaen).

1.7.2021 voimaan tulevan asiakasmaksulain uudistuksen myötä perhehoidosta voidaan lakisääteisesti periä maksu, joka vastaa perusteiltaan pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa perittävää maksua. Asiakasmaksulain 7 b §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan perhehoitoa koskevaa maksua ei saa kuitenkaan periä lastensuojelulain, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain tai vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla annetusta perhehoidosta. Espoon vammaispalveluiden perhehoito on kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain nojalla järjestettyä ja näin ollen asiakasmaksulain muutoksen myötä nykyistä asiakasmaksua ei voida enää periä. Asiakasmaksut perhehoidossa ovat olleet keskimäärin noin 720 euroa kuukaudessa.

Asiakasmaksulain 4 §:n mukaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/77) tarkoitettu erityishuolto on maksutonta. Kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu. Koska Espoon vammaispalvelujen perhehoito järjestetään erityishuoltona, voidaan perhehoidosta jatkossa periä maksu ainoastaan ylläpidosta ja osana palvelua toteutettavista aterioista. Ylläpitomaksu peritään Espoossa asumisyksiköissä toteutuvassa asumisessa siten, että asiakas maksaa ylläpitomaksua 15,40 euroa kuukaudessa, jos hän käyttää 1 -2 asumisyksikön yhteisesti hankkimaa palvelua tai yhteisen tilan käyttöä tai 47,40 euroa kuukaudessa, jos asiakas käyttää vähintään kolmea palvelua tai yhteisen tilan käyttöä. Tällaisia palveluita ovat asumisyksikön asukkailla tarjoama internet-yhteys tai tietokone, yhteisten tilojen päivittäinen sanomalehti, aikakauslehdet, siivoustarvikkeet, siivousvälineet ja siivousaineet tai WC-paperit, saunan käyttö, jos sitä ei peritä vuokrassa tai peritä erillistä saunamaksua, yhteisissä tiloissa olevan pyykinpesukoneen, mankelin, kuivauskoneen tai kuivaushuoneen käyttö, yhteisten harrastusvälineiden tai harrastustilojen käyttö, jos niiden käyttö ei sisälly vuokraan. Ateriat veloitetaan käytön mukaan.

Perhehoito on palveluna kokonaisuus, joka sisältää edellä mainitun listan mukaiset palvelut ja tilojen käytön. Perusteltuna voi pitää ratkaisua, että perhehoidossa olevilta erityishuollon asiakkailta peritään ylläpitomaksu jatkossa vastaavin perustein, kuin asumisyksiköissä asuvilta. Lisäksi maksu peritään palveluun sisältyvistä aterioista vammaispalvelujen ateriainnaston mukaisesti käytön mukaan.

Lyhytaikaishoidon maksut

Ympäri vuorokautista lyhytaikaista hoitoa järjestetään Espoossa vanhuspalveluissa ja vammaispalveluissa. Vuonna 2020 lyhytaikaishoidon hoitopäiviä oli vanhusten palveluissa noin 5600. Lyhytaikaishoito järjestetään asiakkaille tehostetun palveluasumisen yksiköissä ja palvelu vastaa sisällöltään tehostettua palveluasumista. Lyhytaikaishoito sisältää hoivan, tukipalvelut (siivous ja tarvittaessa pyykkihuolto) ja ateriat sekä asumisen kustannukset lyhytaikaishoidon jakson aikana. Asiakas tuo jaksolle mukanaan lääkkeet, hoitotarvikkeet, apuvälineet, vaatteet sekä henkilökohtaiset hygieniatuotteet.

Espoon vammaispalveluissa ympärivuorokautisesta lyhytaikaisesta hoidosta peritään 16-vuotta täyttäneiltä asiakasmaksuna 26,00 euroa hoitopäivältä. Alle 16-vuotiaalta peritään omaishoidon lakisääteisen vapaan suuruinen maksu (11,40 euroa hoitopäivältä). Espoon vanhuspalveluissa lyhytaikaishoidon asiakasmaksuna peritään 17,90 euroa hoitopäivältä. Mikäli hoito jatkuu yli kolme kuukautta, maksu peritään pitkäaikaisen tehostetun asumispalvelun maksuperusteiden mukaisesti. Maksu ei kerrytä maksukattoa. Helsingissä lyhytaikaishoidon asiakasmaksuna peritään 29,70 euroa hoitopäivältä ja Vantaalla 21,40 euroa hoitopäivältä.

Espoossa vammaispalveluiden ja vanhuspalveluiden järjestämä ympärivuorokautinen hoito ovat sisällöllisesti samaa palvelua. Koska palvelu on samansisältöistä vammaispalveluissa ja vanhuspalveluissa tarkoituksenmukaisena voi pitää ratkaisua, että palvelusta perittävä maksu on samansuuruinen. Esitetään vanhustenpalveluissa järjestettävän tehostetun palveluasumisen lyhytaikaishoidon asiakasmaksuna perittäväksi 1.7.2021 lukien 26 euroa/hoitopäivä. Lyhytaikaishoidon osalta käytetään jatkossa asiakasmaksuja koskevissa materiaaleissa termiä lyhytaikainen tehostettu palveluasuminen. Vanhuspalvelujen

toimintaohjeissa viitataan palvelun osalta edelleen lyhytaikaiseen ympärivuorokautiseen hoitoon.

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Voimassa olevan asiakasmaksulain mukaan, jos henkilö on varannut ennakolta vastaanottoajan palvelun saamiseksi ja hän on ilman hyväksyttävää syytä jättänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle, häneltä voidaan periä enintään 50,80 suuruinen maksu. Maksu voidaan periä asiakkaan varaamasta terveyskeskuksen lääkärin, suun ja hampaiden tutkimuksen ja hoidon, erikoissairaanhoidon avohoidon tai kalliin kuvantamistutkimuksen vastaanottoajasta. Maksu voidaan periä 15 vuotta täyttäneeltä. Espoossa maksu on peritty lain mahdollistamassa laajuudessa.

Asiakasmaksulain 1.7.2021 voimaan tulevan 3 §:n muutoksen mukaan, jos asiakas tai hänen edustajansa on varannut vastaanottoajan terveydenhuollon palveluihin tai sosiaali- tai terveydenhuollon lyhytaikaisen hoito- tai asumispalvelupaikan ja asiakas on ilman hyväksyttävää syytä ja varattua aikaa tai paikkaa ennalta peruuttamatta jäänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle tai asianomaiseen yksikköön, kunta tai kuntayhtymä saa periä asiakkaalta enintään 50,80 euroa. Maksun saa kuitenkin periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai kuntayhtymä on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä tässä pykälässä tarkoitettu maksu sekä antanut ohjeet ajan tai paikan peruuttamiseksi ennalta. Maksun perimistä sekä ajan tai paikan peruuttamista koskevat tiedot on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää niiden sisällön. Maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalta asiakkaalta.

Mahdollisuutta maksun perimiseen sovelletaan 1.7.2021 lukien myös silloin, kun kunta on asiakkaan tai tämän edustajan aloitteesta varannut asiakkaalle vastaanottoajan taikka paikan lyhytaikaiseen hoito- tai asumispalveluun. Tällöin maksun periminen edellyttää lisäksi, että ilmoitus tehdään ja ohjeet annetaan kirjallisesti ja että asiakasta tai tämän edustajaa muistutetaan asiakkaalle varatusta ajasta tai paikasta. Ennen 1.7.2021 asiakasmaksulain 3 § on koskenut ainoastaan käyttämättä ja peruuttamatta jätettyä, asiakkaan varaamaa terveyskeskuksen lääkärin, suun ja hampaiden tutkimuksen ja hoidon, erikoissairaanhoidon avohoidon tai kalliin kuvantamistutkimuksen vastaanottoaikaa. Lakimuutos laajentaa käyttämättä jätetystä palvelusta perittävän maksun soveltamisalaa kattamaan kaikki terveydenhuollon vastaanottoajat ja sosiaali- ja terveydenhuollon lyhytaikaiset hoito- ja palvelupaikat. Samalla maksun voi jatkossa kuitenkin periä vain 18 vuotta täyttäneeltä. Maksun voi periä asiakkaalta, vaikka palvelu muuten olisi maksuton. Maksu voitaisiin siten periä myös lakiuudistuksen yhteydessä maksuttomaksi säädetyistä hoitajavastaanoitoista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asiakasmaksulain muutoksen valmistelun yhteydessä arvioinut, että perusterveydenhuollon vastaanottoajoista noin 2 prosenttia jää käyttämättä. Käytössä olevien tietojen perusteella tilanne on Espoossa vastaavan kaltainen. Vuonna 2019 lääkärin ja hoitajan vastaanottoaikoja jäi peruuttamatta Espoossa yhteensä noin 6500 kpl ja vuonna 2020 noin 4800 kpl. Kokonaisuudessaan Espoon terveyspalveluissa jää vuosittain peruuttamatta noin 16 000 mielenterveys- ja päihdepalveluiden, terveysasemien ja kuntoutuksen vastaanottoaikaa.

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävää maksua koskeva sääntely on lakimuutoksen yhteydessä täsmentynyt ja mahdollistaa maksujen perimisen aiempaa merkittävästi laajemmin. Käyttämättä jätetystä palvelusta perityn maksun periminen asiakkailta edellyttää kuitenkin, että asiakasta on informoitu mahdollisuudesta periä maksu käyttämättä jäävästä palvelusta ja hänelle on annettu ohjeet ajan perumiseen. Jos kunta on asiakkaan tai tämän edustajan aloitteesta varannut ajan maksun periminen edellyttää erikseen asiakkaan muistuttamista varatusta ajasta ja ajan peruuttamista koskevien ohjeiden antamista kirjallisesti. Lisäksi maksua ei voida periä, jos maksun perimistä voi pitää kohtuuttomana tai ajan perumatta jättämiseen on hyväksyttävä syy. Maksun perimisen yhteydessä on lisäksi ilmoitettava määräaika, johon mennessä asiakas voi esittää selvityksen palvelun käyttämättä jättämiseen. Maksun perimisen lain edellyttämällä tavalla ja sen mahdollistamassa laajuudessa voi arvioida lisäävän hallinnollista työtä terveystaluiden toimipisteissä ja edellyttävän esimerkiksi joissakin tapauksissa tekstiviestimuistutusten ohella paperisia muistutus- ja ohjekirjeitä. Vastaavasti käyttämättä jääneistä palveluista perittävän maksun käytön laajentaminen voi lisätä toimialan asiakasmaksutuloja ja vähentää käyttämättä jäävien palvelujen määrää.

Esitetään asiakasmaksulain 3 §:n mukainen käyttämättä jätetyn palvelun maksuna perittäväksi 1.7.2021 lukien lain mahdollista 50,80 euroa 18-vuotta täyttäneiltä terveyskeskuksen lääkärin, suun ja hampaiden tutkimuksen ja hoidon, erikoissairaanhoidon avohoidon tai kalliin kuvantamistutkimuksen vastaanottoajasta.

Maksuttomat palvelut

Maksuttomia sosiaalipalveluita koskevaan asiakasmaksulain 4 §:ään ei ole tullut asiakasmaksulain uudistuksessa muutoksia. Maksuttomia terveystaluita koskevaa asiakasmaksulain 5 §:ää on lakiuudistuksessa muutettu siten, että lakisääteisesti maksuttomia palveluja ja aiempaa enemmän. Lakimuutoksen mukaiset palvelujen maksuttomuuden laajennukset määrittävät suoraan joitakin palveluita jatkossa Espoossa maksuttomiksi aiempaa laajemmin. Maksuja ei jatkossa saa periä perusterveydenhuollossa sairaanhoitajan, terveydenhoitajan tai kättilön vastaanottokäynneistä edes 18 vuotta täyttäneeltä. Vastaanotot ovat maksuttomia kaikenikäisille riippumatta siitä, miten palvelu järjestetään (myös esim. etäpalvelut). Maksuttomuus koskee vastaanottoja, joissa pääasiallinen vastuu hoidosta on hoitajalla. Jos asiakkaan käynnin hoitovastuu selkeästi siirtyy hoitajalta lääkärille, palvelusta voi periä 18 vuotta täyttäneeltä terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalvelun maksun. Hoitajakäynneistä ei ole peritty Espoossa asiakasmaksua, joten lakimuutos ei vaikuta Espoossa käytössä oleviin asiakasmaksuihin.

Maksuja ei saa 1.7.2021 lukien periä perusterveydenhuollossa terveydenhuoltolain 27 §:n perusteella järjestetyistä mielenterveystyöhön liittyvistä avosairaanhoidon palveluista. Perusterveydenhuollossa avohoitona järjestetty mielenterveystyö eri hoitomuotoineen on lakisääteisesti maksutonta kaiken ikäisille asiakkaille. Maksuja ei saa periä myöskään mielenterveystyössä annetusta sarjahoidosta, kuten psykoterapiajaksoista. Käynnin pääasiallinen syy määrittää mielenterveystyöhön liittyvien palvelujen maksuttomuuden. Avosairaanhoidon on asiakkaalle maksutonta silloin, kun käynnin syynä on nimenomaan mielenterveyteen liittyvä vaiva.

Asiakasmaksuja ei saa jatkossa periä edes 18 vuotta täyttäneiltä terveydenhuoltolain 16 §:n nojalla järjestetyistä kouluterveydenhuollon palveluista. Muutoksella maksuttomuus laajenee myös 18 vuotta täyttäneisiin kouluterveydenhuollon piirissä oleviin.

Maksuttomia terveystalvija koskevaa 5 §:ää on selkeytetty terapiamaksujen osalta. Terveydenhuollon ammattihenkilön antamasta fysioterapiasta, neuropsykologisesta kuntoutuksesta, ravitsemusterapiasta, jalkojenhoidosta, puheterapiasta, toimintaterapiasta ja muusta niihin rinnastettavasta toimintakykyä parantavasta ja ylläpitävästä hoidosta saa periä maksun 18 vuotta täyttäneeltä henkilöltä, myös etäyhteyksin toteutettuna. Asiakasmaksun määrittelyssä on terapiasta ja hoidon toteutuksesta riippuen huomioitava lisäksi maksun enimmäismäärää koskeva sääntely.

Perusterveydenhuollon lääkärintodistusten ja lausuntojen maksuttomuutta koskevaa sääntelyä on selkeytetty. Käytännöt Espoossa vastaavat tältä osin muuttuvaan sääntelyä.

1.7.2021 lukien alle 18-vuotiaalta ei saa periä maksua poliklinikan antamasta tutkimuksesta ja hoidosta. Maksuttomuus koskee myös esimerkiksi etäyhteyksin järjestettyä palvelua.

Myös seksuaalirikosten uhreille tarkoitettujen ns. SERI-tukikeskusten, ml. niin sanotut satelliittitukikeskukset, tarjoamat terveystalvija ovat jatkossa maksuttomia. Maksutonta on lisäksi päihteitä käyttäville raskaana oleville suunnattujen äitiyspoliklinikoiden antama tutkimus, hoito ja seuranta.

Muutoksenhaku

Asiakasmaksulain muutoksenhakua koskeva 15 §:n muutos tulee voimaan 1.7.2021. Aiemmasta poiketen muutoksenhaku koskee paitsi asiakasmaksusta annettua maksupäätöstä myös maksua koskevaa laskua. Oikaisua ei säännöksen mukaan saa kuitenkaan hakea laskusta, joka koskee asiakasmaksulain 2 b §:n mukaista maksukyvyyn mukaan määräytyvää maksua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

1.7.2021 lukien kaikkiin sosiaali- ja terveystoimialan niin sanotuille tasasuuruksille asiakasmaksuja koskeville laskuille tulee liittää erillinen oikaisuvaatimusohje. Tasasuuruksia asiakasmaksuja ovat maksut, jotka eivät perustu palvelun käyttäjän tuloihin. Tällaisia maksuja ovat esimerkiksi terveystalvija käyntimaksut, suun terveydenhuollon käynnit tai lyhytaikaisen hoidon maksut.

Sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksua koskevan laskun saanut asiakas voi tehdä jatkossa laskustaan suoraan oikaisuvaatimuksen sosiaali- ja terveystalvija lautakunnan yksilöasioiden jaostolle. Aiemmin käytössä on ollut menettely, jossa tasasuuruksien asiakasmaksuunsa tyytymätön asiakas on voinut pyytää maksuaan koskevaa erillistä muutoksenhakukelpoista hallintopäätöstä sosiaali- ja terveystoimialan esikunnasta. Tämä päätös on mahdollistanut tarvittaessa oikaisuvaatimuksen tekemisen yksilöasioiden jaostolle. Tällaisia muutoksenhakukelpoisia päätöksiä on vuosittain tehty vain muutamia. Asiakasmaksulakiin tehdyn muutoksen voi arvioida lisäävän yksilöasioiden jaostolle käsiteltäväksi tulevien oikaisuvaatimusten määrää. Käytettävissä olevien tietojen perusteella ei ole arvioitavissa oikaisuvaatimusten lisääntymisen suuruusluokkaa.

Asiakasmaksun alentaminen ja perimättä jättäminen

Asiakasmaksulain 11 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Palvelun tuottava kunta voi päättää alentaa myös muita kuin mainittuja maksua. Lisäksi kunta voi päättää, että maksuja jätetään perimättä huollolliset näkökulmat huomioiden. Asiakasmaksun alentaminen tai perimättä jättäminen on ensisijaista toimeentulotukeen nähden.

Asiakasmaksulain 1.7.2021 voimaan tulevan muutoksen perusteella kunnan on annettava asiakkaalle tieto siitä, mitä asiakasmaksulaissa säädetään maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä. Tieto on annettava ennen ensimmäistä palvelutapahtumaa tai sen yhteydessä. Jos tiedon antaminen ei ole mahdollista ennen palvelutapahtumaa tai sen yhteydessä, sen voi antaa myöhemmin, kuitenkin viimeistään maksua perittäessä. Tieto on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön. Tietoa annettaessa asiakkaalle on annettava sen tahon nimi ja yhteystiedot, jolta asiakas voi tarvittaessa pyytää lisätietoja. Tieto on annettava asiakkaalle henkilökohtaisesti kirjallisesti tai suullisesti. Jos tieto annetaan muulla tavalla kuin kirjallisesti, asiakkaalle on hänen pyynnöstään annettava tieto myös kirjallisena.

Espoon osalta lakimuutos ei edellytä merkittäviä muutoksia asiakasmaksun alentamista koskeviin käytäntöihin. Asiakasmaksujen alentamista voi hakea Espoossa sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksu- ja korvaukset -yksiköstä vapaamuotoisella hakemuksella tai Espoo.fi -internetsivujen lomakkeella ohjeiden mukaisesti. Asiakasmaksulain muutos edellyttää kuitenkin asiakasmaksun alentamista koskeva tiedon antamisen täsmentämistä ja selkeää viestimistä asiassa palvelujen asiakkaille. Tietoa asiakasmaksun alentamisen mahdollisuudesta on annettava asiakkaalle viimeistään laskutuksen yhteydessä.

Taloudelliset vaikutukset

Espoon sosiaali- ja terveystoimen asiakasmaksutulot olivat vuonna 2018 yhteensä 40,01 miljoonaa euroa, 2019 yhteensä 39,88 milj. euroa ja vuonna 2020 yhteensä 31,85 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut lainvalmistelussa asiakasmaksulain uudistusten vähentävän kuntien asiakasmaksutuloja noin 45 miljoonaa euroa. Lakiuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että kunnille muutoksesta aiheutuvat asiakasmaksutulojen vähennykset kompensoidaan lisäämällä vastaavasti peruspalvelujen valtionosuutta. Kuntaliitto on omassa arviossaan todennut lakimuutosten vaikutusten kuntien talouteen olevan noin 58 miljoonaa euroa negatiivinen.

Ennen lakimuutosta kuntien välillä on ollut merkittäviä eroja esimerkiksi pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävistä maksuista ja muiden palvelujen maksujen perimisen tasossa ja laajuudessa. Lainvalmistelussa todettuja taloudellisten vaikutusten arviota voi pitää suuntaa antavana. Sosiaali- ja terveystoimen vuoden 2021 talousarvioon ei ole sisällytetty asiakasmaksujen korotuksia tai maksujen tason alentamisia. Vuoden 2021 talousarvioita valmisteltaessa ei ole ollut tiedossa asiakasmaksulain muutosten voimaan tulon aikataulua, tarkkaa sisältöä tai vaikutuksia kunnan talouteen.

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen sosiaalihoitolain mukaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon osalta lakimuutoksen toimeenpano Espoossa voi tarkoittaa yhteensä enintään 6 prosentin eli 0,8 miljoonan euron korotusta näitä palveluita koskevissa asiakasmaksutuloissa.

Pitkäaikaisen asumispalvelun osalta maksuperusteen muutos tarkoittaa mielenterveys- ja päihdepalvelujen asiakasmaksutulojen vähenemistä noin 0,17 miljoonalla eurolla. Säännöllisen kotihoidon osalta asiakasmaksutulojen voi maksutauluko vähäisten muutosten vuoksi arvioida säilyvän edellisvuosien tasolla. Arviossa taloudellisista vaikutuksista ei ole huomioitu asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen mahdollisia vaikutuksia.

Muista asiakasmaksulainsäädännön muutoksista johtuvien taloudellisten vaikutusten arvioimiseen sisältyy epävarmuutta. Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävän maksun osalta ei esitetä tällä erää Espoossa merkittävää maksun soveltamisalan laajentamista. Tältä osin muutoksen ei arvioida lisäävän toimialan asiakasmaksutuloja. Maksuttomien terveyspalvelujen osalta perusterveydenhuollossa terveydenhuoltolain 27 §:n perusteella järjestetyistä mielenterveystyöhön liittyvistä avosairaanhoidon palveluiden maksuttomuuden laajennuksen voi arvioida tarkoittavan noin 0,2 miljoonan euron vähennyistä asiakasmaksutuloihin.

Muutoksenhakua koskevan muutoksen voi arvioida lisäävän sosiaali- ja terveyslautakunnan yksilöasioiden jaostolle käsiteltäväksi tulevien oikaisuvaatimusten määrää. Muutos aiheuttaa kustannuksia myös toimialan laskutuskäytäntöjen muutoksen vuoksi.

Lyhytaikaishoidon asiakasmaksujen yhtenäistäminen vanhuspalveluiden ja vammaispalveluiden välillä voi tarkoittaa noin 45 000 euron lisäystä vanhuspalveluiden asiakasmaksutuloissa.

Vammaispalvelujen ateriamaksujen korotus voi tarkoittaa noin 47 000 euron lisäystä vammaispalveluja koskevissa asiakasmaksutuloissa. Vammaispalvelujen perhehoidon maksua koskeva muutoksen voi arvioida vähentävän vammaispalvelujen asiakasmaksutuloa noin 40 000 euroa vuodessa.

Päätöshistoria